

„A buddhizmus intézményesített önzés”

2019. március 12. 09:01 - [nemzetikönyvtar](#)

A buddhizmus kerül előtérbe az *[Orientalisták az OSZK-ban](#)* című sorozatunk soron következő előadásán, március 13-án. Wojtilla Gyula indológussal, a Szegei Tudományegyetem professzor emeritusával Buddháról beszélgettünk.

Wojtilla Gyula indológus, a Szegei Tudományegyetem professzor emeritusa

A tudományos közvélemény megoszlik abban, hogy az eredeti buddhizmus vallás vagy sem. Ön annak tekinti?

A vallás legfontosabb érve, hogy megváltást ígér az embereknek. Ilyen értelemben a buddhizmus is egy célt ad, a nirvánát, ami maga az üdvösség, ezért szerintem vallás. Buddha tagadta az istenek létét, azok fontosságát, ezért nem tekintik sokan annak. Ha azt mondjuk, hogy a buddhizmus ateista, akkor ez igaz, de valójában mégiscsak ugyanolyan lehetőséget kínál, mint a nagy vallások. Egy tökéletes boldogságot ígér, viszont Buddha egy ember, aki azt állítja, ahogyan ő, úgy mindenki elérheti a tökéletességet.

Buddha születésének pontos időpontja nem ismert. Németországban 1988-ban egy szimpóziумot tartottak a kérdés tisztázására, viszont akkor nem jutottak eredményre. Továbbra is homály fedi a születési dátumot?

A tudományban szerepelnek olyan kérdések, amelyekre sokféle válasz létezik. Feltevések vannak, ezek sűrűjében kell eligazodni és mindenki egy kicsit a maga igazát védi. A '70-es, '80-as évekig nem volt kérdés Buddha születésének ideje. A hagyomány megadott egy időpontot, amit nagyjából a tudomány és a hívők is elfogadtak. De mivel a hagyomány sem egységes, a kérdést illetően különböző álláspontot képvisel a déli- (Ceylon, Burma, illetve Thaiföld) és az északi buddhizmus (Tibet, Kína). Mindegyik mellett sok érv szól, de nagy a bizonytalanság, és a két szélsőséges vélemény között mintegy 80–100 év az eltérés. Érdekeség, hogy a hagyomány nem Buddha születési időpontját rögzítette, hanem a haláláét. Ennek az az oka, hogy a hiányos Buddha életrajzból a halála előtti három hónap a legjobban kidolgozott rész, a többi fennmaradt leírás inkább legendás, kiszínezett életrajz. Az élete utolsó szakaszáról készült írás reális életutat mutat be, viszont a születése és a gyerekkora tele van csodás elemekkel.

Buddha élete utolsó szakaszát az unokaöccsével töltötte, aki egyfajta titkárként kísérte és szemtanúja volt, ahogy nagybátyja fizikailag tönkrement. Rögzítette a Buddha összes megnyilvánulását és végül a halálának a körülményeit is. Azért a halálának az időpontja a pontos, mert akkor teljesedett be az ő élete. A buddhizmusban, mint minden vallásban megvan a szabad akarat lehetősége. Tehát ha valaki életében eléri, hogy szent, tiszta és tökéletes, ebből a jó helyzetből még visszaeshet, ha már meghal, akkor nem. Buddha esetében is azt mondták, hogy most már a tökéletes nirvánába jutott, mert végleg lezárult az élete.

Megszületése után Buddha hét lépést tett minden segítség nélkül, majd a négy világtáj irányába orozzlánszerű hangon így kiáltott: „Én vagyok az első a világon, én vagyok a legnagyobb a világon; ez az én utolsó születésem, én véget vetek a születés, öregség és halál szenvedéseinek.” Mit jelent ez a kijelentése?

A mondatot utólag adták a szájába. A buddhizmus egy olyan vallás, ami istenek nélkül és hagyományos kultusz nélkül alakult ki. Ennek ellenére az emberek hiányzete később Buddhát felruházta olyan tulajdonságokkal, amely miatt ma már valóságos istenként tekintenek rá. Úgy tartják, hogy az égből leszállt lény, aki a korábbi istenek megegyezése alapján a Földre, majd egy anya méhébe került. A hagyomány szerint egy fehér elefánt behatolt az anyja oldalán és megtermékenyítette az asszonyt. Érdeemes megjegyezni, hogy ez a fehér elefánt egy korábbi nagy indiai isten háas állata. Buddha a tanításai alatt soha nem beszél erről, a mítikus születéstörténetet a késői hagyomány találta ki. Az édesanyja a szülés után napokon belül meghalt, amit azzal magyaráznak, hogy ez az ára annak, amiért ilyen csodálatos gyereket hozott világra. Buddha házasságból származott, de a születése nincs olyan részletesen kidolgozva, mint a kereszténységénél. A hagyomány szerint miután Buddha megszületik, azonnal hét lépést tesz, orozzlánhangot hallat és elmondja az emlékezetes szavakat.

Indiában egészen más az elképzelés az időről. Az indiaiak szerint a világ örök, nincs olyan, hogy kezdet és vég. Nagy ciklusok vannak és egyszerűen vége lesz annak a világnak, amiben mi élünk, de ez nem jelenti a világ abszolút végét. Buddha indiai, tehát ő is átveszi ezt a világmépet és az újjászületésekről szóló dogmát. Ez azt jelenti, hogy máshoz hasonlóan ő sem először született meg. legfeljebb ő már az előző életeiben is bölcs ember lehetett. Azt mondja, hogy ez az utolsó születése, mert most eljut a megváltáshoz és ezt mindenkinek megígéri. Ez a buddhizmus egyik fő üzenete, ugyanakkor fűresán hangzik, hogy miért jó az, ha valaki soha többé nem születik meg, de ez a buddhizmus egyik specifikuma. Azt szokták mondani, hogy kicsit pesszimista vallás, Albert Schweitzer például alapvetően élettagedónak tekintte. Az indiaiak szerint a világ, ahogyan Buddha elmondja az első prédikációjában, nem tökéletes. Arra céloz, hogy soha nem vagyunk tökéletesen boldogok. Ennek az az oka, hogy fizikai szükségleteink vannak, vagy valami bánt minket, vagy rossz az időjárás. Az embereket mindig bántja valami pillanatnyilag. Buddha a szerelmben is nagy lélekűbűvár és azt mondja, hogy egy pár esetében nagyon ritkán fordul elő, hogy mind a kettő ugyanolyan intenzitással szereti a másikat, és ha ezt megéri az egyik, akkor már nem tökéletes a boldogság. Röviden, Buddha mindenben megtalálja, ami nem tökéletes. Lehet azt mondani, hogy pesszimista, tőprengő, borongós, de nagyon is realista.

Az eredeti buddhizmus nem sokáig maradt fenn Indiában, mert az emberek rájöttek, hogy nem elég erősek ahhoz, hogy Buddhát kövessék. Éppen ezért az indiai társadalomban felülkerekedett a hinduizmus. Ez a nép nagyon családszerető és számukra nem bizonyult járható útnak, amit Buddha tanított, miszerint lépünk ki a közösségből, hagyjuk ott a családot, a mindennapi életet. Körülbelül 600 körül már nagyon gyenge lábakon állt a vallás. A végső csapást az iszlám hozta rá, amikor 1200 után fokozatosan elfoglalták azokat a területet, amelyeket ma már Pakisztánnak és Afganisztánnak nevezünk. A muszlimok lerombolták a buddhista kolostorokat, az ott élő szerzetesek pedig vagy áldozatul estek a hódításnak, vagy elmenekültek.

A buddhizmusról azt szokták mondani, hogy intézményesített önzés vagy individualizmus. Nem a közösség, nem istenek, hanem az ember saját cselekvései határozzák meg, meddig jut el. Ehhez ad útmutatót Buddha, de az emberek saját magát kell megvalósítania és ez az egyetlen lehetséges út. A buddhizmus később egy kicsit átfomálódik, főleg a nem indiai területein. Egybefonódik a helyi kultuszokkal, nagyon sok mindent átvesz a kereszténységből. A ma élő buddhizmusnak pedig már nagyon kevés köze van az eredetihez.

Egy alkalommal Buddha gondolatait összeszedve ült egy rózsaalmafa árnyékában, és eközben akarattól függetlenül olyan lelkiállapotba jutott, amelyet a jogában az elmélyülés első fokozatának neveznek. Innen indul a buddhizmus?

Alapvetően Buddha megvilágosodását és azt, hogy rájött arra, hogy ő nem egy egyszerű ember valóban ettől az eseménytől számítjuk. A hagyomány szerint Buddha tizenéves volt, amikor az apjával elmentek megnézni a város körül dolgozó földműveseket. Az apa leültette fiát egy rózsaalmafa alá, ahol árnyék volt, és elment megnézni a munkálatokat. Amikor néhány óra elteltével visszatért, látta, hogy a fia ugyanúgy árnyékban van. A fiú meditációba merült és mozdulatlanul ült, ahogy később a jogagyakorlatinál. Buddha erről az esetről nem különösebben beszélt, de ez egy nagyon tartós állapot volt, mert az apja kénytelen volt őt mint egy alvót a kocsira rakni és hazavinni. Ez volt az első olyan jel, hogy ő Buddha.

Később megnőstül és élte a fiatalok szokásos életét. A feleségét egy lovagi játék győzelmeként vette el és ez szerelmi házasság volt, de a férfinék alkalmi barátói is voltak. A második nagy változás egy házi ünnepségen következett be, ahol az éj folyamán mindenki kimerült és elaludt. A lányok előlve horkoltak és ez rossz benyomást tett rá, teljesen kiabrándult, ekkor döntötte el, hogy elhagyja a családját. Ehhez hozzájárulhatott az is, hogy a korbán volt egy szellemi erjedés, így nem Buddha volt az egyetlen ember, aki arra gondolt, hogy ki kell vonulnia a családból. Egy újfajta gondolkodás lépett fel.

A korai buddhista tanítás a legtöbb esetben párbeszédben zajlik, amelyben nők is részt vettek. Indiában már akkor kasztrendszer volt, tehát a hagyományos indiai papok tartózkodtak attól, hogy nőkel, vagy alacsonyabb társadalmi rangú emberekkel szóba álljanak. Buddha ezt fölírta és észrevette, hogy erre fogékony a társadalom. Indiában 600 körül több nagyváros létrejött, ahol kereskedők dolgoztak, ami azért fontos, mert Buddha tanát a kereskedők kezdik el terjeszteni. Ez szóban történt, ugyanis Indiában hosszú ideig nem létezett írás. A mai ismereteink szerint a legkorábbi irások kövön maradtak meg, de csak a harmadik századtól, ami mindenképpen Buddha utáni időszak. Nem teljesen kizárt, hogy romlandó íróanyagra, fahéncsokra, fatáblákra talán bőrre is írtak, de Indiában nem maradt fenn semmi ilyesmi, és az a gyanunk, hogy talán nem is volt írás. Indiában a mai napig nagyon erős a szóbeli hagyomány, a papok fejből tudnak akár sok ezernyi sort.

A Benáreszi prédikáció Buddha első ígehirdetése, amely a Tan kerekének megindítását jelentette. Mennyi időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a buddhizmus világszerte ismert legyen?

Asóka volt az első indiai uralkodó, aki felismerte a buddhizmus jelentőségét. Ő maga mint király természetesen nem kötelezte el magát egyetlen vallás mellett sem, de ő a buddhizmus hivatalos felkarolója. A buddhizmussal kapcsolatos kőbe vésett feliratokat rendelt olyan helyeken, ahol Buddha megfordult. A Benáresz város külső területén állítottott oszlop a mai napig látható. Úgy tartják, Asóka küldte el az első misszionáriust dél felé, a mai Sri Lankába. Egyesek szerint az első misszionárius a törvénytelen fia volt, mások szerint a féltestvére. A harmadik századtól fokozatosan terjedt, de Tibetbe csak a tizedik század körül ért el, Kinába viszont az Indiába bekanyarodó selyemút miatt hamarabb eljutott a buddhizmus.

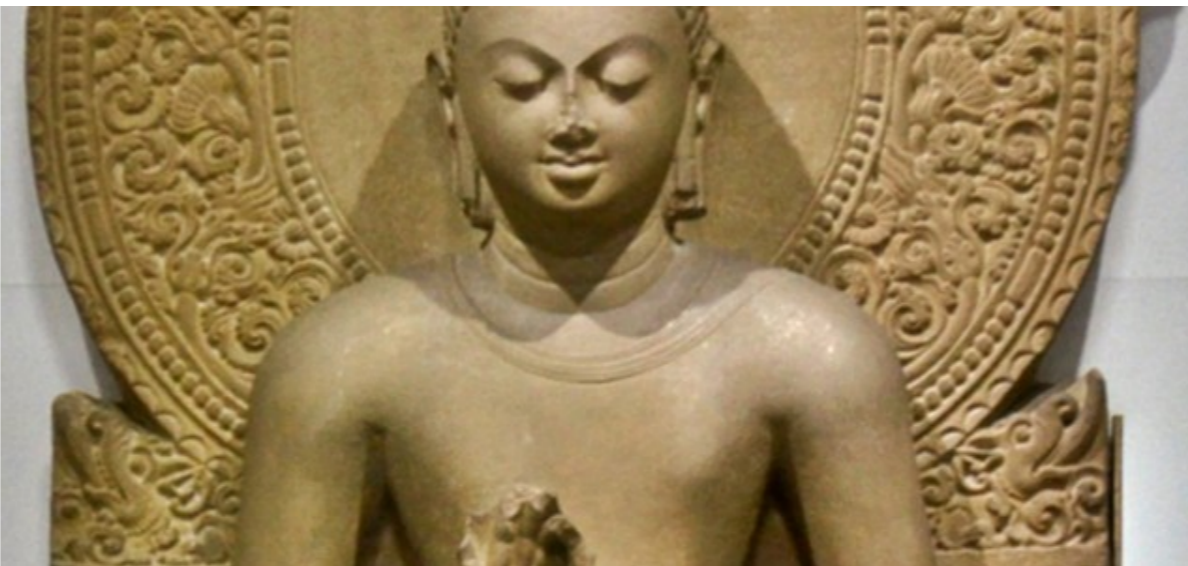
Buddha utolsó mondatai: „Az életet alkotó elemek természete a múlandóság. Burgón törekedjete célotok megvalósítására!” Ezek a szavak mennyire jellemzik a kor buddhizmusát?

Buddha egy adott összefüggésben mondta ezt. Az emberek istenként tisztelték, pedig Buddha soha nem állította azt, hogy ő isten. Ott áll egy nyolcvanéves ember az öregség minden jelével az unokaöccse és a tanítványok pedig próbálják kérni, hogy ne hagyja ott őket. Buddha nem hozott létre egyházat, ezért a tanításait nem is bizza rá senkire. A tanítványok azt szeretnék, hogy ne haljon meg, sőt örök ifjú legyen, mint az isten. Erre válaszolta azt, hogy ami össze van rakva, az szétesik, ésszerűen rávezette őket, hogy a fizikai testnek az a természete, hogy megsemmisül, betegek leszünk, meghalunk és kész. Buddha közvetlen halála normális fizikai folyamat következtében történt, valószínűleg fertőzést kapott és egy vérmérgezéssel, legyengüléssel járó betegségben kiszenvedett átlagemberként.

Miért törekedjete? Kérlelik, hogy jelöljön ki közülük valakit, aki majd vezeti a közösséget, de erre ő közli, hogy erre nincs szükség. Ehelyett így szól: *Arra emlékezzetek, amit én mondtam, és rátok bízom, hogy megvalósítsátok magatokat.* A törekedjete szó nagyon fontos, mert hallatlan bizalommal volt az emberekhez. A tanítás szerint egy igazi buddhistának három dologra kell koncentrálnia. Emlékezzék, hogy a Buddhát keresi mint menedéket, a tanítást keresi mint menedéket és a harmadik, hogy minden vallás csak közösségben létezhet. Ha valaki ezt elismeri, akkor megvallja, hogy igazi buddhista.

A buddhizmus nem olyan szilárd vallás, mint az iszlám vagy a hinduizmus, mert egy buddhista könnyebben feladhatja a vallását, részben ez is oka annak, hogy az elmúlt évszázadok alatt Indiában teljesen megszűnt. Az ázsiai országban nincs olyan buddhista, akinek a családja már az ókor óta gyakorolja a vallást. A huszadik században alakult egy mozgalom, ahol Buddha tanítását megint szerettek volna követni, de ez sekélyesnek bizonyult. A mai Indiában több ezer kaszt van, de az eredeti rendszerben egy négyes beosztás szerepelt. Az első, legmagasabb rendbe tartoztak a papok, illetve a szellemi foglalkozásúak, a másodikba a királyok, a nemesek és a katonák, a harmadik rend tagjai munkával keresték a kenyerüket, a negyedik rend pedig azokat tartalmazta, akik a többi rendből ki voltak zárva. Az utóbbi csoportba tartozóknak az a dolguk, hogy szolgálják a másik három magasabb rendet. Buddha szerint viszont az az igazi magas kasztú, aki kiváló ember.

OSZK

Wojtilla Gyula előadása: Gondolatok a Buddháról és egy világvallás megszületéséről

[Elovasom itt: oszk.hu](#) >

A sorozatról

A havonta egyszer, szerdánként 17 órákor kezdődő előadások, beszélgetések és könyvbemutatók fő célja, hogy az érdeklődő nagyközönség is korszerű ismereteket szerezhessen a nemzetközi viszonylatban is jegyzett magyar kutatóktól – értesülve a különböző területeket és korszakokat érintő kérdésekről és a kutatás legújabb eredményeiről.

A magyar keletkutatást, annak különböző szakterületeit és eredményeit bemutató [Orientalisták az OSZK-ban](#) című kultúrtörténeti sorozat szerkesztője Tüske László főigazgató, arabista, a PPKE oktatója.

KÖVETÉS

10 szempont az ideális és praktikus házt...

A sorozatgyilkos Sztálin-szobor

414 millió darab műanyag szemetet talál...

Fantasztikus gesztus az agykárosodást sz...

A kínai-magyar elektromos buszgyár

BUDAPEST BEER WEEK